

מקרא אני דורש

ה"שוחד" שהקב"ה אינו רוצה

ביאור הכתוב בפרשתנו "לא ישא פנים ולא יקח שוחד", כיצד זה מתיישב עם "ישא ה' פניו אליך", ומהו ה"שוחד" ששייך לתת לקב"ה

א. על הפסוק "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים . . אשר לא ישא הפנים ולא יקח שוחד" אומר רש"י "לא ישא פנים - אם תפרקו עולו", "ולא יקח שוחד - לפייסו בממון".
ולכאורה צריך להבין מה מחדש רש"י באמרו ש"לא ישא פנים" הוא כש"תפרקו עולו", וכי מתי הקב"ה לא ישא פנים, כשיקיימו תומ"צ? ומאי קמ"ל!
ומבארים המפרשים (דבק טוב, משכיל לדוד, מלאכת הקודש) שרש"י בא ליישב בזה סתירה בין הפסוקים, שכאן נאמר "לא ישא פנים", ולפנ"ז (בברכת כהנים) נאמר (נשא ו, כו) "ישא ה' פניו אליך". ורש"י מיישב שהמדובר כאן הוא "אם תפרקו עולו".
אך לכאורה עדיין אין מובן מאי קמ"ל, דהרי לכאורה זהו מובן בפשטות ש"לא ישא פנים" הוא "אם תפרקו עולו", ובפרט לאחר האריכות הגדולה בזה לפנ"ז, בפרשת בחוקותי.
ועוד - את הפסוק "ישא ה' פניו אליך" מפרש רש"י "יכבוש כעסו", היינו, שזהו בזמן שישנו כעס (וממילא גם הסיבה לכעס - הנהגה היפך רצון ה'), והגם שישנו כעס, הנה בכ"ז - "ישא ה' פניו אליך". וממילא, הסתירה בין שני הפסוקים במקומה עומדת.

ב. עוד צריך להבין בפירושו השני של רש"י "ולא יקח שוחד - לפייסו בממון", וכקושיית הרא"ם - "לא ידעתי מה ממון נופל אצל הקב"ה. ולמה לא פירש ולא יקח שוחד המצוה בעבור

העבירה".

אמנם, לקושיא זו מצינו במפרשים כמה תירוצים: יש הרוצים לבאר שהכוונה ב"ממון" היא להבאת קרבן לקב"ה, והפסוק בא להשמיענו שכל זמן שלא עשה תשובה אין קרבנו מתקבל. יש המפרשים שהכוונה היא להקדשת ממון למשכן ומקדש, שאין זה יכול להעביר את העונש על העבירה (אא"כ עשה תשובה) ואף יש שרוצים לפרש שזה קאי על המצוות שמקיימים בממון (צדקה וכיו"ב).

אבל, תירוצים אלו מתרצים רק חלק הטפל של שאלת הרא"ם - כיצד יכול להיות אפשרות של קבלת ממון אצל הקב"ה, אך עיקר השאלה עומדת במקומה, דמכיון שפעולת ה"שוחד" איננה מצד ה'ממון' שבה, אלא מצד שעל-ידה נפעלה מצוה, מדוע מחלק רש"י שהמדובר כאן הוא במצוות שע"י ממון דווקא ולא בשאר מצוות?

[ובפרט לפי הפירוש שהמדובר הוא בקרבן, שרש"י הו"ל לומר זאת בפירוש, ולא רק לרמזו במילה "בממון". ועוד - לפי פירוש זה "העיקר חסר מן הספר" (שהגם שהקרבן מכפר, מוכרחת להיות גם תשובה). ועוד - היכן נרמז בפשוטו של מקרא ב"לא יקח שוחד" שהקרבן מכפר רק עם תשובה?].

ג. הביאור בזה:

רש"י מדייק בלשונו "אם תפרקו עולו", היינו, שאין המדובר כאן אודות אי קיום מצות סתם ועשיית עבירות ר"ל, דבכזה מצב אכן מבקשים "ישא ה' פניו", שהקב"ה יכבוש כעסו ולא יעניש ע"כ - אלא כאן המדובר הוא בפריקת עול - שהאדם משליך מעצמו כל עול של הקב"ה, ומרגיש חופשי לעשות מה שהוא רוצה - "בשרירות לבי אלך" - ע"כ אומר הכתוב "לא ישא פנים", הקב"ה ינהג עמו בדקדוק ולא יוותר.

וההכרח לפירוש זה הוא מכללות הפרשה:

הפרשה מתחלת עם הפסוק "ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה וכו'", ורש"י מפרש: "אע"פ שעשיתם כל זאת עודנו רחמיו וחיבתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו'".

היינו, שכבר בתחילת הפרשה מודגש שהקב"ה אכן נושא פנים - "אע"פ שעשיתם . . רחמיו וחיבתו עליכם", אלא שהוא תובע רק - "ליראה".

ולכן, כשאומר הכתוב אח"כ (בהמשך לזה) ש"לא ישא פנים", מוכרחים לומר שהמדובר כאן הוא היפך מענין זה - היינו, שאין כאן את ה"ליראה". וזהו מה שמפרש רש"י "אם תפרקו עולו", כנ"ל.

ד. עפ"ז מובן מדוע לא פירש רש"י ש"ולא יקח שוחד" היינו שוחד מצוות - דכפי שרש"י מפרש פסוק זה (שמדובר כאן בפריקת עול) אין כל מקום לפרש שהקב"ה לא יקח "שוחד מצות"

מן הפורק עול. דהרי הו"א זו מופרכת כבר מן הכתוב "לא ישא פנים" שכתוב לפנ"ז.

ולכן הוכרח רש"י למצוא ענין שיש בו קס"ד שיוכל לפעול פיוס וכפרה אפילו אצל פורק עול - ולכן מפרש רש"י "לפייסו בממון" - דזהו ע"ד מ"ש (גבי הורג נפש) "ולא תקחו כופר" (מסעי לה, לא) ומפרש שם רש"י "לא יפטר בממון", דמכך מובן שנוסף לזה שע"י נתינת הממון נהיה המקבל 'משוחד', מועיל גם הממון בתור "כופר" עבור הנותן, שבמקום שהוא ינתן (למיתה וכיו"ב) נותן הוא את הממון.

וזהו מה ששולל הפסוק, שאצל הקב"ה לא שייך לפייסו בממון; וודאי שאין הכוונה ששייך 'לשחד' את הקב"ה תמורת ממון, אלא, שהנותן יכול לחשוב שהגם שהוא פורק עול, ואינו מסור לקב"ה, הוא יתן (במקום לתת את עצמו) את ממונו לקב"ה, וזה ישמש כ"כופר נפשו". ע"כ אומר הפסוק ש"ולא יקח שוחד", הקב"ה איננו מעוניין לקבל משהו אחר, הוא מעוניין לקבל את האדם בעצמו, ורק לאחר מכן, יוכל הוא לתת גם מממונו לקב"ה.